

наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 38 (1137) 18 ВЕРАСНЯ 2013 г.

На Дні горада Менска беларускай мовы стала больш

Сёлета Дзень горада ў Менску святкавалі 14 і 15 верасня. Традыцыйна свята адкрылася з ускладнення кветак да стэлы "Менск - горад-герой".

Менгарвыканкам у Дзень горада ўручыў аўтамабілі войнам-інтэрнацыяналістам. Ключы ад аўтамабіляў уручай старшыня Менгарвыканкаму Мікалай Ладуцька.

Традыцыйна ў канцэртнай зале "Верхні горад" адбылася цырымонія шлюбу дзеўцаў пар з усіх раёнаў Менска.

Проект "Гістарычны каляндар Менска" прадставілі ў Менскай гарадской ратушы. У Музее гісторыі Менска, размешчаным тут, адкрыўся картаграфічны кабінет. Экспазіцыя "Менск у гістарычнай прасторы" паўстала ў выглядзе

кабінета, у якім змешчаны больш за 10 рэканструкцыйных карт. На іх намальваны беларускія землі з часоў першых згадванняў даследнікамі, Менск прадстаўлены як адміністрацыйна-тэрытарыяльны цэнтр.

Дапаўняючы атмасферу навуковых адкрыццяў адмысловыя прыборы: компас, сонечныя гадзіны, тэлескоп, чарцёжныя прыборы і прыла-

ды для картаграфічных прац. Свята "Менск гістарычны" з удзелам прадстаўнікоў рыцарскіх клубаў дапоўніла Дзень горада. Мерапрыемствы фесту ўзнавілі атмасферу высакароднага сярэднявечнага рыцарства.

Жыхары горада адзначаюць шырокое ўжыванне беларускай мовы ў афармленні горада і рэкламе свята.

Наші кар.

120 гадоў з дня нараджэння Андрэя Мрыя

запамінальных "Запісак Самсона Самасуя" **Андрэя Шашалевіча**, вядомага ў літаратуры пад псеўданімам **Андрэй Мрыя**. Меркаваная дата народзінаў - 13 верасня. Дакладна вядомая, на жаль, толькі дата смерці - у ссыльцы, у лагеры на Поўначы.

Андрэй Антонавіч Шашалевіч нарадзіўся ў 1893 годзе ў вёсцы Палуж Краснапольскага раёна ў сям'і власнога пісара. Пасля заканчэння ў 1914 г. Магілёўскай духоўнай семінарыі вучыўся ў Кіеўскай духоўнай акадэміі. У 1916 г. мабілізаваны ў царскую армію. У 1918-1921 гг. служыў у Чырвонай Арміі. У 1921-1926 гг. выкладаў гісторыю і французскую мову ў Краснапольскай школе ІІ ступені. У 1926-1930 гг. - інспектар Цэнтральнага бюро краязнаўства БССР, член літаратурнага аб'яднання "Узвышша".

У 1934 г. рэпрэсаваны, асуджаны на 5 гадоў ссылкі. Зноў арыштаваны ў 1940 г. Пакаранне адбываў у Карагандзе, Валагодскай, Мурманскай абласцях. Працаўаў бухгалтарам у леспрамгасе, рыбным кааператыве, выкладчыкам літаратуры ў школе. Усё створанае ў ссыльцы (роман "Жывы дом", аповесці, навелы), было канфіскавана.

Памёр у лагеры на Поўначы 8 кастрычніка 1943 года. 6 студзеня 1961 г. рэабілітаваны.

Першы твор апублікаваў у 1924 г. у газете "Савецкая Беларусь". Друкаваўся ў "Голосе беларуса" (Вільні), "Узвышши", "Чырвоным сейбіце". Аўтар першага ў беларускай літаратуре сатырычнага рамана "Запіскі Самсона Самасуя" (1929), нарысаў і апавяданняў. Пераклаў на беларускую мову "Тыса гаворыць" Б. Іллеша (1932), "Шляхамі ўзбочнымі" П. Загаруйкі (1932).

Прэс-служба ГА "Саюз беларускіх пісьменнікаў"

Сёлета спаўняеца 120 гадоў з дня нараджэння беларускага пісьменніка, аўтара

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

110 гадоў з дня нараджэння Наталлі Арсенневай

Наталля Арсеннева (Кушаль; 20 верасня 1903, Баку - 25 ліпеня 1997, Рочэстэр, Нью-Ёрк, ЗША) - беларуская паэтэса, перакладчыца, драматург. Аўтарка несмяротнага гімну ўсіх беларусаў "Магутны Божа".

Нарадзілася ў сям'і начальніка Бакінскай мытнай акругі і былога настаўніцы ў Баку. Хутка пасля ўніверсітэта пераехала ў Вільню. Падчас 1-ай Сусветнай вайны (1914) сям'я Арсенневых жыла ў бежанстве ў Яраславлі, дзе будучая паэтэса напісала свой першы верш на рускай мове. У 1920 сям'я вярнулася ў Вільню, там Наталля Арсеннева скончыла Віленскую беларускую гімназію, паступіла ва ўніверсітэт. На яе паэтычныя здоўбы зварнуў увагу М. Гарэцкі. У 1922 Наталля Арсеннева вышла за Францішка Кушала, якога, як афіцэра польскага войска, накіравалі служыць у заходні рэгіён Польшчы. Пасля верасня 1939 Наталля Арсеннева жыла ў Вілейцы, працеваўшы ў абласной

М. Шчаглова "Лясное возера", "Усяслаў Чарадзей" і аперты "З вырао". Супрацоўнічала з А. Кецкам у падрыхтоўцы зборніка "Евангельскі хрысціянскі спейнік".

З сярэдзіны 1980-х г. яе творы зноў робіцца вядомымі і папулярнымі на радзіме. Выйшаў том паэзіі ў "Беларускім кнігазборы".

Друкавалася з 1920 г. Выдала пяць зборнікаў паэзіі. Напісала лібрэта да опер

Алесю Белакозу - 85

А. М. Белакоз

Белакоз Алесь (11.09.1928, в. Ляцкі Ваўкавыскага пав. (цяпер Мастоўскі р-н)), настаўнік, краязнавец, музеязнавец. Нарадзіўся ў сям'і малаземельнага селяніна, які ў сярэдзіне 1920-х ездзіў на працу ў Бразілію, а па вяртанні на заробленыя гроши пабудаваў дом у в. Ляцкі і адчыніў сваю краму. Белакоз амаль усё жыццё пражыў у роднай вёсцы, якая з часам злілася з больш вялікім Гудзевічам. Тут атрымаў і пачатковую адукацыю. Да нямецкай акупацыі скончыў 5 класаў Гудзевіцкай няпоўнай сярэдняй школы. У часе вайны вучыўся пад кіраўніцтвам роднай сястры Веры.

У кастрычніку 1944 Белакоз пачаў вучыцца ў восьмым класе расейскай школы № 1 Ваўкавыска, якую скончыў у 1947. З 1949 завочнік навучаўся на беларускім аддзяленні Гарадзенскага педагогічнага інстытута.

- Я заўсёды любіў матэматыку, - узгадваў Алесь Мікалаевіч - і хацеў стаць матэматыкам, але лічыў, што найпершы абавязак

кожнага чалавека, а тым больш настаўніка, добра ведаць родную мову.

З часу навучання Белакоз успамінаў:

- Найбольшае ўражанне на мяне зрабіў выкладчык беларускай літаратуры Браніслав Ржэўскі, які мужна нёс патрыятычнае слова сярод крыжоў па задушанай мове, культуры, гісторыі Беларусі. Патрыёта Ржэўскага за беларускі патрыятызм у час праўлення Хрушчова засудзілі на сем гадоў зняволення. Тады я зразумеў, што палітыка забойства беларускай мовы - гэта палітыка партыі.

Падчас вучобы Белакоз працеваў у розных школах: 1953-1954 - настаўнік пачатковых класаў у Струзе, 1954-1955 - выкладчык фізікі і матэматыкі ў Тупічанскай семігодцы, 1955-1959 - выкладчык беларускай, нямецкай мовы ў Радзявіцкай семігодцы. Па заканчэнні інстытута ў 1958 уладкаваўся выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў Гудзевіцкай сярэдняй школе.

У 1968 на базе кабінета беларускай мовы і літаратуры быў адчынены літаратурна-краязнавчы музей, які складаўся з літаратурнага, этнографічнага аддзелаў, аддзела гісторыі Гудзевіцкай школы, а таксама "небяспечных" аддзелаў гісторыі Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады і КПЗБ.

З 1990 Гудзевіцкі літаратурна-этнографічны музей мае статус дзяржаўнага і налічвае больш за 12 тысяч экспанатаў, сабраных Белакозам разам з вучнямі.

У 2012 годзе Алесь Белакоз уганараваны прэміяй "За свабоду думкі".

Вызначаны пераможцы конкурсу "Экслібрыс" імя Янкі Маўра

10 верасня былі падведзены вынікі конкурсу "Экслібрыс" імя Янкі Маўра. Сябрам журы было вельмі няпроста вызначыцца з пераможцамі - сярод твораў, пададзеных на конкурс, былі і коміксы, і пераклады, і цэльны праекты кніг.

Сярод 117 удзельнікаў было шмат таленавітых і вартаў увагі, адзначылі ўсе пісьменнікі, якія ацэнівалі іх. У выніку гарачых абмеркаванняў нарэшце называныя 12 фіналістаў: трох пераможцы і дзеўць дыпламантаў.

Першое месца атрымлівае **Вольга Ганеева** з казачнымі гісторыямі "Сумны суп", а разам з ім - планшэт ад кампаніі Prestigio (<http://lit-bel.org/by/news/3938.html>) і выданне кнігі.

Другім месцам уганароўваецца **Дар'я Вашкевіч** з казакай "Баваўняная дзяўчынка" (твор быў ілюстраваны мастачкай **Аленай Медзяковай**). Пераможца атрымае рыдэр ад нашых партнёраў і

магчымасць выдаць кнігу.

Трэцяе месца займае пераклад "Чараўніка краіны Оз" Фрэнка Баўма, перастроўны на беларускую мову **Сержуком Мядзведзевым**, якому таксама даставацца рыдэр.

У дзясятку дыпламантаў уваходзіць (у алфавітным парадку):

Праект кнігі Сяргея Календы, Даши Заічанкі і Ліды Наліўкі "Дзе жывуць беларускія пачваркі";

Надзея Кандрусеўіч з перакладам твора Сары Лундберг "Віта Белая Крэска";

Павел Касцюкевіч з перакладам "Аўтаспынам па Галактыцы" Дугласа Адамса;

Алесь Квіткевіч з перакладам першай кнігі "Хронікі Нарніі" Клайва Стэплза Льюіса (кніга мае назыву "Нябож Чарадзея");

Глеб Лабадзенка з кнігай дзіцячых моўных маlionку "Дзіцячая замоВа" і з працягам гэтага праекта;

Элеанора Ляхновіч з казакай "Турба-Элік і яго сяб-

ры" (твор быў ілюстраваны аўтарам);

Мілана Пасанен з дзённікамі гісторыямі "Королева рулета", якая сталася сапраўдным адкрыццем конкурсу. Аўтарцы ўсяго толькі 13 гадоў, але яе літаратурныя здольнасці, адчувацьне стылю і пачуццё гумару прыменна ўразілі сябраў журы.

Наталля Рудак з перакладам "Маленькай вядзьмаркі" Отфрыда Пройслера;

Ксенія Шталянкова з працягам прыгодніцкага рамана для падліткаў "Адвартонны бок люстра".

Усе фіналісты атрымалі дыпломы і спецыяльныя прызы ад ГА "Саюз беларускіх пісьменнікаў".

Урачыстае ўзнагароджанне лаўрэатаў конкурсу "Экслібрыс" адбудзеца 12 кастрычніка ў галерэі сучаснага мастацтва "Ў". Пачатак у 18.00.

Прэс-служба
ГА "Саюз беларускіх
пісьменнікаў"

У Магілёўскім ТБМ

5-га верасня ў Magilė-ве адбылася прэзентацыя кнігі гісторыка Алесі Белага "Хроніка Белай Русі: Імагалогія Беларусі XII-XVIII ст." Апроч аўтара прысутнічалі таксама рэдактары часопіса "ARCHE: Пачатак" Валер Булгакаў і Алесь Пашкевіч. Вялікая частка прэзентацыі была аддадзеная расповеду аўтара пра сваю працу, стваранную цягам 20 гадоў і першы раз выдадзеную ў 2000 годзе. Пытанні ж слухачоў датычыліся часцей за ўсё сучасных проблем беларускай ідэнтычнасці (ці ідэнтычнасці) і пошукам шляху

нашай краіны.

Аляксей Карпенка.

У Быхаве лічаць: беларускамоўная гімназія ў раёне немэтазгодная

Грамадскае аб'яднанне

"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

220034, г. Мінск, вул. Румянцава, 13, тэл/факс 284-85-11.

Разліковы рахунак № 3015212330014 у МГД ААТ "белівестбанк" г. Мінска, код 764.

21 жніўня 2013 г. № 65

Старшыні Быхаўскага райвыканкама

сп. Д. М. Калееву

213352, г. Быхаў,

вул. Леніна, 31

Шаноўны Дэмітрый Міхайлавіч!

Віншуюм Вас з надыхающимі святамі "Дзень беларускага пісьменства", якое неўзабаве адбудзеца ў вашым горадзе. Дасылаем зварот Сакратарыяту ТБМ і вельмі просім паспрыяць адкрыццю ў горадзе Быхаве беларускамоўнай гімназіі. Гэта цалкам адпавядае выказванню Кіраўніка нашай дзяржавы: "На Беларусі ніколі не перасохнучь крыніцы народнай мудрасці, таленту, любові да роднай, культуры і традыцый Бацькаўшчыны".

Дадатак на 1 стар.

З павагай,
старшыня ТБМ

А. Трусаў.

Магілёўскі абласны
выканаўчы камітэт

БЫХАЎСКІ РАЕННЫ
ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ

ул. Леніна, 31.
213352 г. Быхаў
Тел. (02231) 54 533; факс: (02231) 54 486
E-mail: byhov_rnk@mogilev.by

Могилевскі областной
исполнителічны комітэт

БЫХОВСКІ РАЙОННЫЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

ул. Леніна, 31.
213352 г. Быхаў
Тел. (02231) 54 533; факс: (02231) 54 486
E-mail: byhov_rnk@mogilev.by

ГА "Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
ул. Румянцава, 13
220034, г. Мінск

23.08.2013 № 2488/01-5
На № 65 от 21.08.2013

Шаноўнае спадарства!

На Ваш зварот па пытанні адкрыцця беларускамоўнай гімназіі ў г. Быхаве паведамляем наступнае.

На тэрыторыі раёна функцыянуюць 7 устаноў адукацыі (ДУА "СШ №1 г. Быхава", ДУА "СШ №2 г. Быхава", ДУА "СШ №3 г. Быхава", ДУА "Гімназія г. Быхава", ДУА "СШ в. Чырвоная Беларусь", ДУА "Вараніноўскі ВПК д/с-БШ", ДУА "Гадылёўскі ВПК д/с-СШ"), у якіх выкладанне предметаў ажыццяўляецца на рускай мове, 16 (ДУА "Баркалабаўскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Грудзінскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Глухскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Дунайкоўскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Лудчыцкі ВПК д/с-СШ", ДУА "Макранскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Ніканавіцкі ВПК д/с-СШ", ДУА "Навабыхаўскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Абідавіцкі ВПК д/с-СШ", ДУА "Палянінавіцкі ВПК д/с-СШ", ДУА "Следзюкоўскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Чарнаборскі ВПК д/с-СШ", ДУА "Дуброўскі ВПК д/с-БШ", ДУА "Чырвонаслабодскі ВПК д/с-БШ") - на беларускай мове.

Анкетаванне бацькоў ў чучняў школ, размешчаных у гарадской мясцовасці, паказала, што 89 % ад аптычаных не жадаюць, каб іх навучанне агульнаадукацыйным предметам ажыццяўлялася на беларускай мове.

Прыём дзяцей у гімназіі ажыццяўляецца на конкурснай аснове праз уступныя выпрабаванні, гэта азначае, што ў гімназію паступаюць лепшыя дзеці раёна. На тэрыторыі раёна функцыянуе і ліцэй, што цалкам задавальняе адукацыйныя запатрабаванні навучэнцаў.

Таму лічым немэтазгоднымі адкрыцці беларускамоўнай гімназіі на тэрыторыі г. Быхава.

З павагай,

Намеснік старшыні райвыканкама

Н.У. Шунькіна.

Беларускамоўныя класы: Гародня паднялася, Ліда правалілася

Першы клас з беларускай мовай навучання адкрыўся сёлета ў школе № 37 Гародні. Вучняў у ім пяцёра. У гэтай жа школе ёсць і адзін трэці беларускамоўны клас - там трои вучні. У школе запэўнілі, што проблема з навучаннем у гэтых дзетак няма, бо ёсць і беларускі падручнікі, і добрыя настаўнікі.

Сябры Таварыства беларускай мовы сёлета правялі ў гарадзенскіх школах больш за 50 сустэреч, агітуючы бацькоў, каб тыя аддавалі сваіх дзяцей у беларускамоўныя класы. Але вынікі - нязначныя.

Старшыня Гарадзенскай абласной арганізацыі ТБМ Алесь Крой сам правёў шмат сустэреч з бацькамі і настаўнікамі. Ён называе аўтактыўныя прычыны і дадае, што

ў школах не сустракаў варожага стаўлення да сябе, і прыходзіць да высновы, што проблема найперш - у грамадскай свядомасці:

- Цяжка пра гэта кашаць, але асноўная прычына ў тым, што мы не сталі яшчэ беларусамі, пакуль яшчэ не сталі, бо не ўсведамляем, што гэта вельмі важна. Гэта асноўная прычына, калі ўсё падсумаваець.

У Лідзе сёлета адкрыўся толькі адзін першы беларускамоўны клас - у СШ №16. У класе 9 чалавек. Акрамя таго гэта клас з вывучэннемпольскай мовы, як прадмета. Таму клас адразу пачалі называць беларуска-польскім.

Летасць у Лідзе быў ад-

крыты троі беларускамоўныя класы: у 12-й школе - 5 чалавек, у 16-й школе - 8 чалавек, у 17-й школе - 11 чалавек.

Пазалетасць быў адкрытыя два класы - у 12-й і 15-й школах. Класы быў маламерны - 2 і 3 чалавекі.

Як бачна малюнак даволі стракаты. Практычна няма сістэмы, і нельга спрагнаваць, дзе і што будзе на наступны год. Ёсць пэўныя спадзяванні на 16-ю школу, паколькі побач знаходзіцца этнасадок. Але як паказалі мінулыя гады беларускамоўныя этнасадкі і беларускамоўныя класы аўтаматачна наўпростава ніяк не звязваюцца. Значыць трэба шукаць кожны год новыя і новыя шляхи.

Наш кар.

Павел Сіцко

Прозвішчы Беларусі: Онімы пісьменнікаў (адапелятыўнае і адтапанімічнае ўтварэнне)

У папярэдніх артыкулах намі разглядаліся пісьменніцкія онімы адымнавага падходжання (Наша слова. № 18 за 2 траўня 2013 г. і № 19 за 8 траўня 2013 г.). У першым падавалася і тлумачэнне тэрмінаў, якія выкарыстоўваюцца пры апісанні ўтварэння гэтых слоў; у далейшым тэрміны падаюцца без іх дэфініцыі (тлумачэння).

У гэтым і наступных нарысах апісваюцца ўтварэнні (дэрываты), якія ўзікнілі на базе адапелятыў - агульных найменняў прадметаў і паняццяў рознага кшталту, а таксама адтапанімічных дэрыватыў - ўтварэнні ад уласных географічных назваў.

Матэрыялам даследавання выступаюць, як і раней, пісьменніцкія онімы, зафіксаваны ў кнізе "Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі бібліяграфічны даведнік". - Мінск : Беларусь, 1970. - 440 с.

Паслядоўнасць апісання онімаў адпавідае іх алфавітнай падачы ў кнізе.

Авечкін (Аляксандар А.) - дэрывают з суфіксам прыналежнасці *-ін* ад антрапоніма **Авечка**: *Авечк-ін* з семантыкай 'нашчадак асобы з прозвішчам **Авечка**' (як і **Кароўка** ад **Кароўка**). Утваральнае слова **Авечка** - семантычны дэрывает ад апелятывы **авечка** 'свойская жвачная жывёла, якая дае воўну, мяса; самка барана'. Також кшталту прозвішчы нярэдкі ў славянскіх мовах: **Баран**, **Бык**, **Бычок**, **Вол**, **Казёл**, **Кароўка** і пад., што тлумачыца вялікай пащенай да свойскіх жывёл, якія ў старажытнасці абагаўляліся чалавекам. ФП (формула прозвішча): **авечка** - **Авечка** - **Авечкін**.

Агніцвет (Эдзі А.) - семантычнае ўтварэнне ад апелятывы **агніцвет** 'аднагадовая расліна з жоўтымі кветкамі'; 'братаўка (братаўка)'.

Арабей (Лідзія А.) - магчымы семантычны дэрывают ад апелятывы **верабей** (з адпазненнем пачатковага "в", парап.: **гарабей** 'верабей' на Зэльвенчыне) з семантыкай 'невялікая птушка атрада вераб'іных з карычнева-шараватым апярэннем, якая жыве пераважна паблізу чалавека'. Парап.: **стрэлени** або **стары** **верабей** 'пра дасведчанага, бывалага чалавека'. Найменні птушак нярэдка становяцца прозвішчамі: **Ластаўка**, **Сініца**, **Чыж**, **Шпак**.

Астрэйка (Анатоль А., Сяргей А.) - семантычны дэрывают ад апелятывы **астрэйка** (**вастрэйка**) - ўтварэнне ад **астрыць** (варыяントа **астрыць**) з фармантамі **-эй** і **-ка**: **астрыць** - **астрэй** 'той, хто вострыць (начынне)', як і **варажыць** - **вараж-эй**, **маніць** - **маней** 'хлус'. Да першага дэрывата **Астрэй** далучаны памяшальна-ласкальны фар-

мант **-ка**: **Астрэй-ка**. Можна бачыць тут і складаны фармант **-эйка**, які надаваў дэрыватам значэнне 'асоба, што выконвае дзеянне, названае ўтваральнym словам': **астрыць** - **астрэйка**.

Багун (Міхась Б.) - семантычны дэрывает ад батанічнага тэрміна **багун** 'вечназялёны балотны зараснік з рэзкім дурманным пахам'. Праванне **Астрэйка** мацло абазначае і вастрасловіца - **астрэйка**. Праванне **Астрэйка** мацло абазначае і вастрасловіца - **астрэйка**.

Багун (Міхась Б.) - семантычны дэрывает ад батанічнага тэрміна **багун** 'вечназялёны балотны зараснік з рэзкім дурманным пахам'. Праванне **Астрэйка** мацло абазначае і вастрасловіца - **астрэйка**.

Бажко (Алець Б.) - ўтварэнне з суфіксальным фармантам **-ко** ад слова **бог** 'адмысловы спецыяліст'. Дэрывают-праванне мела памяшальна-ласкальную семантыку.

Баранавых (Сымон Б.) - ўтварэнне ад прыметніка **Баранавы** ў форме роднага склону множнага ліку; слова-форма абазначала аднаго з членуў сям'і з прозвішчам **Баранавы** - 'роду **Баранавых**'. Антрапонім паходзіць ад апелятывы **баран** з суфіксам прыналежнасці **-ав**. ФП: **баран** - **Баранавы** - **Баранавых**.

Барашка (Іларый Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **барашка** (расійскае) 'праблакі, хвалі' (белар. **бараңчыкі**) ці як заалагічны тэрмін 'бакас', 'бараңчык' (Руска-беларускі слоўнік. 1993, т. 1, с. 75). ФП: **бараңкі** - **барашка** - **Барашка**.

Бачыла (Алець Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **бачыла** (расійскае) 'праблакі, хвалі' (белар. **бараңчыкі**) ці як заалагічны тэрмін 'бакас', 'бараңчык' (Руска-беларускі слоўнік. 1993, т. 1, с. 75). ФП: **бачылкі** - **бачыла** - **Бачыла**.

Бандарына (Зінаіда Б.) - жаночая форма антрапоніма да прозвішча **Бондар** (**Бандар**), утвораная з выкарыстанем антрапанімічнага фармантана **-ына**: **Бандар-ына**. Парапоем антрапонімі: **Аляксандар** - **Аляксандар-ына**, **Васіль** - **Васіліна**, **Павел** - **Паўліна**. Прозвішча **Бондар** узікнілі ад апелятывы **бондар** 'майстар у вырабе драўлянага посуду (бочак, дзежак, цэбраў і пад.)' шляхам пераходу агульнага назоўніка ва ўласны - **Бондар**. Праванне (**мінушка**) перадавалася па спадчыне на ўсіх членуў сям'і і стала прозвішчам. У апелятыўны лексіцы такім фемінінным ("жаночым") фармантам выступае **-ыня** (-іня): **спадар** - **спадарына**, **філог** - **філагіна**, **бог** 'выдатны спецыяліст у якой-небудзь справе' - **багіня** (Напр.: **багіня цырку**). Зінаідзе Аляксандраўне Бандарыне як супрацоўніцы кінастудыё ў тэатрау **Масквы**, Архангельска і іншых гарадоў вельмі пасавала гэтакая "жаночая форма" з фармантам **-ына**, узвышаючы яе як асобу. Да-

дамо асабістасе. Нам, гарадзенцам, вельмі прыемна і вялікі гонар мець такую славутую землячку-гарадзенку!

Барадулін (Рыгор Б.) - ўтварэнне з суфіксам **-ін** ад антрапоніма **Барадуля**. Апелятыў **барадуля** 'чалавек з барадой ('барадаты')' узікнілі ад слова **барада** з выкарыстаннем пяшчотлівага фармента **-уля**: **барад-уля**. Як і **матуля**, **татуля**, **дзядуля**... Непасрэдная матывація антрапоніма **Барадулін** - 'нашчадак (сын, спадчыннік, дзіця) **Барадулі**'. **Барадуля** першасна было мінушкай чалавека барадатага ('барадача'). З часам мінушка стала родавым сямейным найменнем - прозвішчам. ФП: **барада** - **барадуля** - **Барадуля** - **Бара-дулін**.

Баранавых (Сымон Б.) - ўтварэнне ад прыметніка **Баранавы** ў форме роднага склону множнага ліку; слова-форма абазначала аднаго з членуў сям'і з прозвішчам **Баранавы** - 'роду **Баранавых**'. Антрапонім паходзіць ад апелятывы **баран** з суфіксам прыналежнасці **-ав**. ФП: **баран** - **Баранавы** - **Баранавых**.

Барашка (Іларый Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **барашка** (расійскае) 'праблакі, хвалі' (белар. **бараңчыкі**) ці як заалагічны тэрмін 'бакас', 'бараңчык' (Руска-беларускі слоўнік. 1993, т. 1, с. 75). ФП: **бараңкі** - **барашка** - **Барашка**.

Бачыла (Алець Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **бачыла** - формы множнага ліку **бачылы** 'вочы' (орган зроку), утворанага ад **бачыць** з выкарыстаннем суфікса **-л** (-а, -ы): **Бачы-л-а(-ы)**. ФП: **бачыць** - **бачылы** - **Бачыла**. Антрапонім мог узікніліць і як гукапераймальны выраз: **бачыла** - **бачыла**!! , які замацаваўся як найменне за асабой, што часта карысталася ім.

Бобрык (Янка Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **бобрык** 'малы бабёр', 'дзіцячы баб' або ад **Бобр**. Прозвішчамі з словаўтваральным фармантам **-ик/-ык** нярэдка выступаюць **найменні-заонімы**: **Лосік** (**Лось**), **Мядзведзік**, **Зайчык**, **Чыжык** і пад. А таксама **бобрык** часта карысталася ім. Алець Б. - семантычны дэрывает ад апелятывы **бобрык** часта карысталася ім. Для набыцця апелятывам антрапанімічнай семантыкі малы стаць частотнае выкарыстанне такой наимінні **у маўленні** асобы ці **пэўнай дачыненні** асобы ў сваім маўленні. ФП: **бурса** - **Бурсос** - **Бурсос-аў**.

Бурса (Іван Б.) - прыметнікавая форма з суфіксам **-аў** ад антрапоніма **Бурса**: **Бурсос-аў**. Яго ўтваральнае слова-апелятыў **бурсос** 'даўгаполая з шырокімі рукавамі сялянская вораптка з саматканага сукна' стала антрапонімам - уласным найменнем асобы, што карысталася гэтай ворапткай ці часта ўжывала лексему ў сваім маўленні. ФП: **бурса** - **Бурса** - **Бурсас-аў**.

Бурсас-аў (Іван Б.) - прыметнікавая форма з суфіксам **-аў** ад антрапоніма **Бурса**: **Бурсос-аў**. Яго ўтваральнае слова-апелятыў **бурса** называе духоўную вучэльню з інтэрнатамі ў 18 ст. і першай палове 19 ст. Ён мог набыць антрапанімічную семантыку - стаць найменнем асобы, якая мела дачыненне да гэтай вучэльні ці часта карысталася лексемай у сваім маўленні. ФП: **бурса** - **Бурса** - **Бурсас-аў**.

Бур'ян (Барыс Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **бур'ян** 'буінасцяблёвае пустазелле'. Матывація для набыцця апелятывам антрапанімічнай семантыкі малы стаць частотнае выкарыстанне такой наимінні **у маўленні** асобы ці **пэўнай дачыненні** асобы ў сваім маўленні. ФП: **бурса** - **Бурса** - **Бурсас-аў**.

Бур'ян (Барыс Б.) - семантычны дэрывает ад апелятывы **бур'ян** 'буінасцяблёвае пустазелле'. Матывація для набыцця апелятывам антрапанімічнай семантыкі малы стаць частотнае выкарыстанне такой наимінні **у маўленні** асобы ці **пэўнай дачыненні** асобы ў сваім маўленні. ФП: **бурса** - **Бурса** - **Бурсас-аў**.

тое, што і бык; 2) начная балотная птушка сямейства чапляў, якая, апусціўши дзюбу ў воду, утварае гукі, падобныя да рову бугая. Апелятыў **бугай** (у розных яго значэннях) таксама мог стаць этымонам для ўласнага сямейнага оніма (прозвішча), ад якога пазней утварылася прыметнікавая форма. ФП: **бугай** - **Бугай** - **Бугаёў**.

Бураўкін (Генадзь Б.) - дэрывает у форме баськаймення ад антрапоніма **Бела** з пераносам націскu на суфіксавы фармант **-евіч**; ФП: **бела** - **Бела-евіч** - **Белавіч** - **Белавіч** - **Белавіч**.

Бярозкін (Рыгор Б.) - дэрывает у форме баськаймення ад антрапоніма **Бяроза** з пераносам націскu на суфіксавы **-евіч**; ФП: **бяроза** - **Бярозкін** - **Бярозкін** - **Бярозкін** - **Бярозкін**.

Бяронос-аў (Васіль Б.) - дэрывает ад прыметніка **Бяронос** з прыналежным суфіксам **-аў** ад антрапоніма **Бяронос**: **Бяронос-аў**. Яго ўтваральнае слова-апелятыў **бяронос** 'даўгаполая з шырокімі рукавамі' як пяшчотлівага народнага кашля з пэўнымі кветкамі'. Утваральнае слова-апелятыў **бяронос** было значэнне празвання (паводле пэўнай асабы, якая здзялала **малочніцы**) і стала сямейным онімам-прозвішчам, ад якога і паходзіць **Бяронос-аў**.

Баданос-аў (Мікола В.) - складанасуфіксавы дэрывает ад слова **вадунасць** з **-аў** (**ваданос-аў**). Суфікс **-аў** мае прыналежнае значэнне і свядчыць, што наимінні **Ваданос-аў** паходзіць ад **Ваданос** 'той, хто належыць **Ваданосу**'. Утваральнае слова-апелятыў **ваданос** праз ступень празвання набыло значэнне антрапоніма - сямейнага оніма (прозвішча), ад якога і ўтварылася прозвішча **Ваданос-аў**. ФП: **вадунасць** - **ваданос** - **Ваданос** - **Ваданос-аў**.

14-15 верасня Ліда адзначала 690-я ўгодкі са дня заснавання. Програма свята была надзвычай насычаная і пачалася з ушанавання лепшых людзей раёна. 10 чалавекам прысвоена званне "Ганаровы грамадзянін Лідскага раёна". Сярод іх усе годныя людзі, прычым годнасць гэтая не аднабокая: былы пракурор А. Жураўскі ў сваю бытнасць не выпісаў ні аднаго ордэра на ператрусы ў сяброву апазыцыю, былы старшыня Лідскага райвыканкаму А. Худык падчас "Дажынак" перабудаваў горад і ў свой

Вячаслаў Статкевіч каля зоркі ў яго гонар

час вывез у Ліду бібліятэку Саюза пісьменнікаў, былы старшыня Бердаўскага калгаса А. Каранюк ператварыў Бердаўку ў аграгарадок, садзейнічаў стварэнню Бердаўскага музея ды напісаў кнігу ўспамінаў "Сэнс жыцця" на беларускай мове і г.д. 21 чалавек быў адзначаны ў намінацыі "Гонар Лідчыны". Сярод іх: Вячаслаў Статкевіч, саліст ансамбля "Свята", скульптар Р. Груша, кампазітар С. Бугасаў, мастак па школу Ў. Мурахвер і інш. Перад Лідскім музеем устаноўлены памятны знак з іхнімі імянінны зоркамі.

Гісторыя Ліды была тэраторіяльнай прадстаўлена на цэнтральнай плошчы. Уся дзяя ішла на беларускай мове.

Турнір "Меч Лідскага замка" працягнуў эпоху Сярэднявечча. Арганізатор турніру Мікола Шаўчэнка - кіраўнік лідскага клубу "Dies Magna", што адзначае "Дзень велічы". Чаму клубаў не так многа? Атрымалася, што сёння адзначаюць дзень горада ў сталіцы, у Рэчыцы, у Мазыры, у Гомелі, а таксама 690-годдзе ў Лідзе. Ды яшчэ вяселлі ў гэтыя выходні

нія гуляюць самі рыцары, што перашкодзіла чатыром клубам прыбыць у Ліду, патлумачыў Шаўчэнка. Збраліся пазмагацца за меч Лідскага замка і некалькі клубаў з-за мяжы, у іх ліку паліякі і літоўцы, але здолелі прыехаць толькі маскоўская клубы.

Аднак у Ліду прыбылі ўдзельнікі зборнай Беларусі па гістарычных баях, а таксама ўдзельнікі такой жа зборнай з Рәсей. Сёлета рыцарская бай праходзілі ў Францыі, ўдзельнічалі 38 краінаў. Беларусы апынуліся на трэцім месцы.

У Лідзе першыя два турніры былі найбольш ма-

савымі - у 2005-м і 2007-м гадах,

удзельнічалі нават конныя рыцары, што лічыцца даволі дарагой справай. У 2010-м турнір праходзіў падчас даждынак, да якіх быў адноўлены цалкам замак - другая вежа і дзве з чатырох сценай. Невялікія рыцарскія фэсты адбываюцца ў замку ў штогод.

У праграме свята таксама - фестываль квасу, конкурс падворкаў на лепши сноп, лепши каравай, фальклорныя выступленні калектываў Ліды і Трокоў.

Свята авіятараў адбылося на найстарэйшым у Бела-

руси Лідскім аэрадроме 15 верасня. Аэрадром адзначае сёлета 100-годдзе. У неба падняліся самалёты MiG-29, Су-25, верталёты Mi-24. На самалётах L-39 сваё майстэрства прадэманістралівалі пілатажная група "Белая Русь". Гледачы убачылі выступу парашутыстаў, дэльтапланерыстаў і авіямадэлістаў. У праграме таксама быў паказ авіяцыйнай тэхнікі, выступленне роты ганаравай варты і святочны канцэрт. Да 100-годдзя аэрадрома ў Лідскім гістарычна-мастакім музеі разгорнула выстава.

Nashi kar.

ЛІДЗЕ - 690

Прэзентацыя кнігі
пра Ліду

Лідчына - зямля з малаяўнічымі краявідамі і багатай гісторыяй. На лідскай зямлі нарадзіліся альбо былі звязаны з ёй лёсам нямала вядомых людзей. І калі Лідзе, лідскому краю захоча прысвяціць свае вершы паэт, то, паверце, ён заўсёды знайдзе што адлюстраваць у сваіх творах, бо тэма роднага горада, яго мінушчыны і сучаснасці ад-

крывае шырокая поле дзеянасці для мастака прыгожага і трапнага слова, tym больш калі ён улюбёны ў свой горад. Таму ўжо не першы раз актыўна адклікаюцца на прапанову прыняць удзел у конкурсе вершоў, прысвечаных Лідзе, мясцовыя творцы.

Пяць гадоў назад, да 685-годдзя горада, быў выданы зборнік вершоў лідскіх аўтараў "Мой любы горад Ліда". А сёлета, калі горад святкую 690-гадовы юбілей, убачыла свет яшчэ адна кніга вершоў, прысвечаных Лідзе, - "Мой горад - гонар мой". Якую яна сумесна з яшчэ адной нашай вядомай зямлячкай - Данутай Бічэль - пераклада з польскай мовы.

Чыталі прысвечаныя Лідзе вершы некаторыя з аўтараў. Патрыятычныя песні выконвалі саліст хору "Майскія зоры" Славамір Шкленік, педагог музычнага каледжа Віктар Нядзелька. Праз мультimedийныя сродкі прысутныя начулу сугучныя па тематыцы песні ў выкананні ўдзельнікаў музычнай майстэрні "Роднік" музычнага каледжа.

Публікацыя твораў лідскіх аўтараў у агульным зборніку, выдадзеным накладом 500 асобнікаў, - добры стымул да далейшага напісання вершоў, якія ўслыўляюць Ліду, яе людзей, яе прыгажосць, яе дасягненні. І ёсць упэўненасць, што мы яшчэ не раз начуем і прачытаем таленавітых радкі мясцовых літаратараў, прысвечаныя гораду, які багаты таксама і майстрамі прыгожага пісьменства.

Алесь МАЦУЛЕВІЧ.

Лідзяnam - здароўя, Лідзе - дзесяцітысячагоддзя!

Воляй лёсу і жыццёвых абставін апошнія сем гадоў я жыву ў Менску тры-чатыры дні на месец, у Лідзе - 27-28 дзён. Горад і людзі падабаюцца ўсё болей.

Тут закончыў кнігу пра забойства Янкі Купалы (адна глава прысвечана наведванню Купалам Ліды), дакументальны раман пра Чарнобыльскую катастрофу (першы ў Беларусі) "Звінць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе". У жычлівой лагоднасці і спакой Ліды думаецца лягчай, творыца хутчэй.

...Некалі здаўным-даўно, яшчэ да пачатку Гедзімінаўскай будоўлі мясцовага славутага замка, сюды прыйшли людзі. У прыдатных мясцінах лясных і хмызовых засевы раскарчавалі на ляды, дзялкі, паліяны. Пасеялі проса, на раскарчоўках яно надзвычай добра родзіць. Адвечная назва беларусамі першай лясной выкарчоўкі - ляда, лада, ладнасць, ладніца. У выгуках і перазовах народам і рэхам даўніна пераназвалася - ля-а-да, ла-а-да, лі-і-да-а.

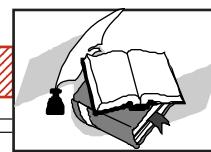
Даўніны пераназоў мясціны хораща, запамінальна пераўялічыўся, пераліўся ў Ліду, Ліда. З бывалішніх і новых варыянтаў назвы горада такі праўдзіўна-гожы нельга забываць.

Няхай слáўнаму гораду і месцічам, якія днімі годна адзначылі яго 690-годдзе, шчасціц на шараговых працаўнікоў, жычлівых настаўнікаў і лекараў, думкі службоўцаў, адказных кіраўнікоў.

Шчыра зычу ўсім лідзяnam - здароўя, Лідзе - дзесяцітысячагоддзя.

Валер Санько,
пісьменнік, доктар народнай медыцыны.

Гісторык-патрыёт (да 80-годдзя Міхаіла Васілючка)

А ці можа быць іншым гісторык? На вялікі жаль, можа. У наш час у гісторычнай навуцы з'явілася нямала специялістай, якія вельмі старанна дэмантуюць сваю ідалагічную правільнасць, аб'ектыўнасць, нават своеасабліві пурпур. Такім чынам ладзіца дыстанцыя, што аддзяляе цябе ад тваіх пачуццяў да Бацькаўшчыны. Больш за тое, пэўная частка гісторыкай палічыла, што прыйшоў іх час, і можна бэсціца нацыянальных герояў Беларусі, зневажаць ідеалы баравецьбы за незалежнасць і проста перапісаць беларускую гісторыю ў адпаведнасці з постбальшавіцкімі дормамі. Так што на палетках гісторычных пошукуй зараз добра высвятляеца пытанне, хто ёсьць хто? Мой жа прадмет гаворкі - гісторык Міхайл Вікенцьевіч Васілючак, калега па вышэйшай школе - адназначна заангажаваны ў беларускасці. І гэта прытым, што дойті гады выкладаў гісторыю КПСС. Ці няма тут парадоксу? Позуна няма. Бо ўсё залежыць ад чалавечай асобы, ад таго, як глыбока заладзены ў ёй маральнія каштоўнасці свайго народа.

М. Васілючак належыць да таго пакалення, якое становілася на ногі перад вайною ў заходнебеларускай вёсцы, дзе моцнало яшчэ была традыцыйная народная культура. А яна зацвярджала, акрамя ўсяго іншага, адданасць свайму роду, сваім зямлі, духуўнаму ладу яе жыцця. Гэтым найбольш выміралася ў штодзённых буднях людскіх дачыненняў чалавечая прыстойнасць. Ад родных маральных вытокаў пачыналася і працягвалася жыццёвая сцежка Міхаіла Васілючка.

Нарадзіўся 23 верасня

1933 года ў вёсцы Малыя Князікоўцы Іўеўскага раёна. Тут скончыў 7-гадку. Сярэднюю школу - у вёсцы Бердаўка Лідскага раёна. Служыў у войску (1953-55). Настаўнічай у вёсцы Карпавічы на Іўеўшчыне (1955-56). Скончыў гісторычна-географічны факультэт Менскага педагогічнага інстытута (1962). Быў дырэктарам сярэдняй школы ў вёсцы Голдава Лідскага раёна (1962-67). А з 1969 года, калі скончыў аспірантуру ў Менскім педагогічнага інстытуце, пакро-

днаму паважаюць.

Немалая навуковыя здабыткі ў даследчыні М. Васілючка. Спачатку ў Гомельскім універсітэце (1969-70), а з 1970 года - у Гродзенскім сельскагаспадарчым інстытуце, дзе выкладаў гісторыю КПСС. У 1978-93 гг. М. Васілючак працуе дырэктарам па завочным навучанні Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. З 1994 года - на кафедры гісторыі Беларусі гэтага ўніверсітэта. І толькі нядаўна пайшоў ён, нястомны працаўнік, на гэтык званы заслужаны адрасынік. Але яго рухавую постаць вельмі часта можна спаткаць у галоўным корпусе ўніверсітэта: М. Васілючак - нязменны старшыня савета ветэранаў гэтай навучальнай установы, і клопаты зноў і зноў клічуць сюды. Траба прызнаць, што Міхайл Вікенцьевіч шматробіць для таго, каб універсітэт матэрыяльнай хоць крыху падтрымліваў быльых сваіх выкладчыкаў, каб яны мелі магчымасць тут сустракацца. За гэта яго па-сапраў-

дым залёгіца і перакінуцца словамі пра жыццё, якое так хутка бяжыць. Ён добра ведае цану чалавечаму быццю: сам перанес цяжкі ўдары лесу - трагічную страту сына, затым жонкі. Для выстаяць і зброгу на сабе жывую трапляткую душу. Вочы яго заўсёды свеціцца прыязнасцю і зычлівасцю, а ў гаворцы - нязменная і балючая трывога за сённяшні стан беларускай мовы ў Беларусі.

Многіх і ясных табе гадоў наперадзе, дарагі калега!

Аляксей Пяткевич.

450-гадовы юбілей “Берасцейскай бібліі”

4 верасня 2013 года ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа адбылася презентация выставы “450-гаддзе Берасцейская біблія”.

Найкаштоўнейшыя старадрукаваныя кнігі захоўваюцца ў фондах Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі. Найстарэйшыя з іх “пражылі” больш за 500 гадоў, іншыя яшчэ набліжаюцца да такога паважнага ўзросту. Сярод іх - “Берасцейская біблія”, якой 4 верасня споўні-

лася 450 гадоў. Да нашага часу дайшло калія 40 асобнікаў гэтага знакамітага выдання, якія ў сілу гісторычных абставін захоўваюцца ў кнігаховішчах Расіі, Польшчы, Літвы, і толькі адзін - на радзіме, у Беларусі.

Выданне польскамоўнага перакладу Святога Пісання было ідэяймагната Вялікага Княства Літоўскага Мікалая Радзівіла Чорнага. На здзіяснення сваёй мэты ён не пашкадаваў грошай - 10 тысяч

дукатаў. Кніга выйшла ў свет у Берасцейскай друкарні ў 1563 годзе накладам больш за 500 асобнікаў. Пасля смерці Мікалая Радзівіла Чорнага частка кніг трапіла ў бібліятэку Віленскага евангелісцкага-реформацкага сінода. Сярод іх быў і асобнік, што захоўваецца ў ЦНВ НАН Беларусі.

Наведвальнікі бібліятэкі змогуць пабачыць гэтыя рарытэтныя асобнікі, адчуць прыгажосць яго мастакага афармлення, даведацца пра асабісты лёс кнігі. На розныя пытанні можна было атрымаць адказы айчынных навуковуццаў: Аляксандра Сцефановіча і Алены Яцыны. Разам з асобнікамі “Берасцейской бібліи” выстаўлены даследаванні айчынных і замежных навукоўцаў.

На мерапрыемстве прысутнічала творчая інтэлігенцыя г. Менска (журналісты, гісторыкі і краязнаўцы.) Было вельмі цікава.

Аляксей Шалахоўскі.

Канверт “Белпошты” да 450-годдзя “Берасцейской бібліи”

Вінцэю Мудрову - 60

Мудров Вінцэс (11.09.1953, Полацак), беларускі літаратар і журналіст, актыўны ўдзельнік руху самвидату ў 1970-1980-я, крытык камуністычнай нацыянальнай палітыкі, цярпеў ад пераследаў з боку КДБ.

Дзяцінства і юнацтва Мудрову, сын савецкага афіцэра (расейца па нацыянальнасці), правёў на радзіме маці ў Беларусі. У старэйшых класах сярэдняй школы № 2 Наваполацка ён ужо быў вядомы ў моладзевым асяродку як чалавек, што крытычна ставіўся да савецкага рэчаіснасці і адчуваў у сувязі з гэтым ціск з боку адміністрацыі, непасрэднай прычынай для якога послужыла вывешванне на школьнай дошцы аўб'яваў праграмаў перадачаў “Голос Амерыкі”, “Радыё Саабода” і іншых заходніх радыёстанцыяў.

У перыяд вучобы ў Наваполацкім політэхнічным інстытуце стаў ініцыятарам выдання рукапіснага літаратурна-мастакага часопіса “Блакітны ліхтар”. Разам з групай аднаўмцаў (Валеры Шлыкаў, Анатоль Рыбікаў, Андрэй Грабаў і інш.) выпусціў у 1971-1974 15 нумароў часопіса. Нумар, цалкам падрыхтаваны Мудровым, змяшчаў ягоныя меркаванні па праблеме беларускай

мовы і яе перспектываў ва ўмовах СССР. Поруч з чыста літаратурнымі матэрыяламі ў часопісе пастаянна змяшчаліся публіцыстычныя творы, дзе крытыкавалася праводзімая ў Беларусі палітыка русіфікацыі. У адным з сваіх вершоў Мудрову парыўнаў беларусаў са зіклым народам этрускам.

Часопіс паступова павялічыў лік аўтараў і акрамя Полацка і Наваполацка даста-

ковы і яе перспектываў ва ўмовах СССР. Поруч з чыста літаратурнымі матэрыяламі ў часопісе пастаянна змяшчаліся публіцыстычныя творы, дзе крытыкавалася праводзімая ў Беларусі палітыка русіфікацыі. У адным з сваіх вершоў Мудрову парыўнаў беларусаў са зіклым народам этрускам.

У другі палове 1970-1980-х Вінцэс Мудров актыўна займаўся капіванинем і распаўсюджваннем забароненай у СССР літаратуры, у прыватнасці, твораў М. Булгакава “Ракавыя яйкі” і “Сабачае сэрца”. Асабліва месца ў гэтай дзеянасці займаўся нелегальнае распаўсюджванне недаступных беларускаму чытчу наўкоўных і публіцыстычных матэрыялаў нацыянальнага характару: “Расейска-крыўская (беларуская) слоўніка” В. Ластоўскага, беларускага часопіса “Крывіч”; антыкамуністычных вершоў і пазмаў вязня ГУЛАГу паэкткі Ларысы Геніюш. Мудрову наведваў Л. Геніюш у яе доме ў Зэльве Гарадзенскага вобл.; у 1983 удзельнічаў у пахаванні паэкткі, якое адбылося пад татальным канцром КДБ.

Працаўаў на прадпрыемствах Наваполацка, а пасля Ямала-Нянецкай аўтаномнай акругі РСФСР. Пастаянна адчував уагу КДБ. У 1986 суправоўнікі КДБ падчас чарговай “прафілактычнай гутаркі” пагражалі выслаць Мудрова з Ямала-Нянецкай акругі за антысавецкую дзеянасць.

У канцы 1980-х Мудров вярнуўся ў Беларусь і цяпер жыве ў Наваполацку. Ён займае актыўную грамадскую пазіцыю: з 1990 - сябра Беларускага Народнага Фронту, удзельнічае ў акцыях дэмакратычнай апазыцыі. З 1995 - карэспандэнт “Радыё Свабода” па Полацкім рэгіёне. Вядомы таксама як аўтар некалькіх кнігаў мастакай прозы і пераклады з албанскай і расейскай моваў. Сябра Беларускага ПЭН-Цэнтра.

Уладзімір Арлоў.

Анімацыя "Будзьма беларусам!" працягвае перакладацца. Цяпер і па-чэшску!

Анімацыйны фільм “Будзьма беларусам!” цяпер даступны і па-чэшску. Аўтары ўпэўненыя, што анімацыя стане добрай падтрымкай міжкультурных зносінаў паміж Беларуссю і Чехіяй, дзе не так даўно беларусы афіцыйна атрымалі статус нацыянальнай меншасці. Папялдзец з мультфільмом можна на партале

Пераклад тэкstu быў зроблены Максімам Бяляўскім і адредагаваны Веранікай Наватнік. Гэта ўжо пятая моўная адаптация мультфільма (дагэтуль пабачылі свет руская, польская, англійская і шведская версіі).

Анімацыя мае ўзнагароды фестываляў AD.NAK! Festival, Uzupis International Film Festival, One short film fest, White Square festival, Kieўskaga міжнароднага фестываля рэкламы. Мультфільм удзельнічаў у фестывалях KROK International Animation festival, Varna International Animation festival, Balkanima International Animation festival, ANIMEST

ліненно раз'яднанасці беларускага грамадства праз узмацненне нацыянальнай ідэнтычнасці. Адайменны анімацыйны фільм быў створаны дзеля пераадолення стэрэатыпу пра беларускую “памяркоўнасць” і меркаванне пра тое, што ў беларусаў гісторыя пачынаецца толькі з 1917 года. Большым за год “жыцця” фільм стаў сапраўднай візітнай карткай Беларусі ў свеце, сабраўшы агулам больш за 1 млн праглядаў на розных відэостынгах.

Алег Плотка, PR-менеджэр кампаніі “Будзьма беларусам!” спрыяе пераадо-

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Гелену Ромер-Ахянкоўскую і С. Мацкевіча падзяляла розніца поглядаў. Публіцыстка на працу ўсяго жыцця была дэмакраткай, выказвала левая памяркоўная лозунгі. Галоўны рэдактар цаніў Гелену Ромер-Ахянкоўскую як здольную журналістку, прабачаў ёй левізну, меркаваў, што касерватыўная погляды ўрэшце возвмуть верх.

"Пані Гелена Ромер-Ахянкоўская - чудоўная пісменніца, нестар віленскай публіцыстыкі, з'яўляецца асобай выразных тэндэнций і перакананні", - пісаў пра яе С. Мацкевіч. У "Слове" Гелена Ромер-Ахянкоўская вяла аддзел тэатральных рэцензій, любіла сваю працу, шмат і плённа працавала.

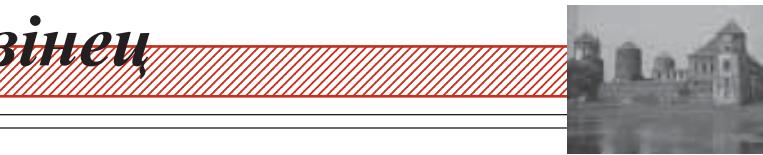
Аб сваіх поглядах Гелена Ромер-Ахянкоўская пісала ва ўспамінах: "Яны мяне разглядалі як рэзегатку шляхецкай сферы, бо стаяла ў дэмакратычным лагеры, а я іх - рэзегатамі народных традыцый, шляхетнасці. Абшарніца паходжанне стварала для мяне пэўную цяжкасць знаходзіца ў тым асяроддзі, у якім прыбывала. "Якая з Ромерады можа быць дэмакратка?" - гаварылі больш чырвоныя, чым дзеячы-сацыялы. Гэта мяне прыводзіла да шаленства".

Не складаліся ў яе добрыя адносіны і з супрацоўнікам газеты Чаславам Янкоўскім, які, як яна меркавала, капае ёй ямкі. Творчыя набыткі Янкоўскага былі вельмі значныя ў адкрыці і папулярызацыі духоўных сіл "тутэйшых" людзей. Галоўны рэдактар яго высока цаніў, лічыў аўтэнтычным пісменнікам. Гелена таксама не раз карысталася яго ўказаннямі і парадамі, але лічыла яго хітрым чалавекам, які запанаваў у "Слове", і адчуваала сябе пакрӯджанай, адсунутай убок. Хаця адчуваала сябе чужой сярод супрацоўнікаў газеты, але заўсёды была сама сабой, з грамадзянскай смеласцю выказвала свае перакананні. У кожным асяроддзі заўсёды захоўвала поўную свабоду і ўпэўненасць у сабе.

Апрача розніцы ў палітычных поглядах, агульным для Ромер-Ахянкоўской і галоўнага рэдактара было тое, што працавалі ў адной газете і належалі да "тутэйшых". Цяжка меркаваць, чаму паміж людзьмі, якія адыгрывалі важную ролю ў публіцыстичным свеце, часам былі непаразуменні.

У 1922 годзе, каб пазбегнуць канфліктаў з галоўным рэдактарам, Ромер-Ахянкоўская пасехала ў Варшаву на курсы бібліятэкару і пазашкольнай адукцыі дзеля атрымання магчымасці працаўцаў ва ўніверсітэтскай бібліятэцы. Меркавала парваць супрацоўніцтва са "Словам".

Але пасля курсаў, нягледзячы на ўсе расчараванні, зноў узнавіла супрацоўніцтва са "Словам". Парваць з журналисцкай не магла, лічыла, што гэта стала прывычкай. Напісала для газеты сем арты-

Графіня Гелена Ромер-Ахянкоўская

кулаў "Лісты з падарожжа" і зноў узначаліла аддзел тэатральних рэцензій. Як потым успамінала, што не пакінула працы ў газете па дзвюх прычынах: "мела патрэбу ў грашах" і не хацела "сысці са сцэны і быць нулём". Любіла тэатр і працу рэцензента. Ёй імпаванала, што артысты згаджаліся з яе заўвагам і сцвярджалі, што яна сапраўдны знатак тэатра. Хаця супрацоўніца газеты "Слова", але свайго меркавання і ацэнкі палітычнаму кірунку газеты не змяніла.

У 1925 годзе пакінула працу ў "Слове" і ўвайшла ў склад рэдакцыі "Віленскага кур'ера", які быў канкурэнтам "Слова" за папулярнасць сярод чытачоў. Тут яна не толькі пісала тэатральныя і літаратурныя рэцензіі, але ўважліва сачыла за дзеянасць "Слова" і востра крытыковала яго кансерватызм. Яе артыкул у "Віленскім кур'ере" (1939.18.02) "Перамагаю антыйалагольную пропаганду" выклікаў вялікі рэзансанс і дыскусію ў грамадстве. Усю палеміку разам з заключным словам Гелены Ромер-Ахянкоўской З. Грываевіч змясціў у часопісе "Цвярдасць".

Публіцыстка папракала ўсіх, хто чытаў і выпісваў "Слова", нават свайго родзіча Антона Ромера, што не выпісвае газеты, у якой яна працуе, а чытае кансерватыўную прэсу. Яна і далей востра крытыковала "Слова" і назад не вярнулася. Як сама пісала, па дзвюх прычынах: па-першае, у "Віленскім кур'ере" займала вельмі незалежнае становішча, дзе нікто яе не прымушаў пісаць тое, чаго не хацела пісаць, за што паважала галоўнага рэдактара К. Акуліча, а па-другое, не хацела мець нічога агульнага са сваім ідэйным праціўнікам С. Мацкевічам.

Даючы вострую характарыстыку палітычнаму кірунку "Слова", Гелена разумела і згаджалася з меркаваннем, што "Слова" было лепш рэдагаванае, было вышэйшае, бацгейшае і смялішае. А. Ромер лічыў, што "Слова" і "Віленскі кур'ер" - гэта "два грыбы ў баршчы". На яго думку, у калектыве "Слова" было больш таленавітых супрацоўнікаў і Гелена прынесла б больш карысць, супрацоўнічаючы з ім. Па запрашэнні Гулевіча В. Гелена Ромер-Ахянкоўская спрабавала свае сілы ў радыёпрарадачах. Напісала сцэнарыі радыёперадач "Віленская Вялікоднасць", "Віленская батлейка", "1863 год на Літве", "Вігілія ў Наваградку ў Міцкевіча".

Шкада, што нямілая атмасфера і неспрыяльныя ўмовы працы, якія склаліся для Гелены Ромер-Ахянкоўской у "Слове", сталі прычынай пакінучы газету. Але яе журналістскі талент пры гэтым не падзяліў. Яна пакінула пасля сябе цудоўныя артыкулы, "перлы рэзіяналнай літаратуры", у якіх апісаны найваж-

нейшыя эпізоды жыцця Віленшчыны. Мяркую, што багаты і разнастайны змест публістычнага даробку Гелены Ромер-Ахянкоўской яшчэ прыцягне ўвагу не аднаго даследчыка.

"Тутэйшая"? А можа беларуская пісменніца?

Гелена Ромер-Ахянкоўская, "настайніца беларускай басоты", як яе называлі дамарослыя праразаўскія русіфікаты і польскія нацыяналісты, марыла і траціла свае сілы і сродкі на тое, "каб дачацікаца такай пачехі, калі кніжкі патрапяць пад слянскія стрэхі". Малой радзімай яе было Каралінова Пастаўская раёна Віцебскай вобласці. Жывуучы сярод простых людзей, бачыла варожа стаўленне царскіх улад да мясцовага люду за прыналежнасць да каталіцкага веравызнання, бачыла эканамічны прыгнёт, русіфікацыю і паланізацыю. Атрымашы адукцыю, вывучыўши гісторыю змагання мясцовай эліты з царызмам, у тым ліку і сваіх праўдкі Ромера і Сулюстоўскіх, і ў выніку кантактаў з аднадумцамі, якія змагаліся за незалежнасць, стала прыхільніцай "краёвасці", "тутэйшасці".

Што такое "краёвасць"? Этымалогія тэрміну "краёвасць" зыходзіць ад тэрміну "Паўночна-Захадні край", якім царызм называў захоплены землі ў выніку падзелу РП. Каражнае насельніцтва, дваранства і інтэлігенцыя гэтыя землі менавалі прости як "Край", які поўнасцю асацыяваўся з землямі былога Вялікага Княства Літоўскага, бо зношнія межы апошняга амалі супадалі са зношнімі межамі "Паўночна-Захаднія краю". Краёвасць выцякала з памяці карэннага насельніцтва аб быўшым адзінстве гэтай тэрыторыі ў часы ВКЛ і імкнення захаваць і ўмацаваць тое адзінства і надалей.

Стрыжнem краёвай ідэалогіі была ідэя палітычнай нацыі: усе карэнныя жыхары гістарычнай Літвы (Беларусі), якія ўсведамляюць сябе "грамадзянамі Краю", належаць да адзінай нацыі незалежна ад этнічнага падаждання, культурнай і рэлігійнай прыналежнасці. Краёвасць - гэта рыса свядомасці грамадзянам краю, якія стаў Радзімай для беларусаў, літоўцаў, палякаў, ўрэзяў, татараў, русікіх, а вызначальнімі нацыянальнымі рысамі лічыліся патрыятызм і любоў да краю.

Скірмунт Раман: "Сутнасць ідэалогіі "краёвасці" заключаецца ў тым, што ўсе, хто адчувае сябе "грамадзянамі Краю", належаць да адзінай супольнасці, незалежна ад падаждання і ўжыванай мовы (польскай, літоўскай, беларускай ці рускай)".

Людвік Абрамовіч: "Усе краёўцы ведаюць, адчуваюць, што тут гэта наша краіна, а там гэта або Расея альбо

Польша. Усе яны мелі сваю геаграфічную салідарнасць, усе хочуць мець і любіць сваю зямлю, хаця яна бедная, не-урадлівая".

Рудовіч С.: "Краёвасць" узімка на глебе рэч-наспалітаўскага патрыятызму, дзе абывалася беларускіе "культурнае назапашванне": выданне беларускіх лемантараў, з'яўленне беларускамоўных твораў Я. Чачота, Я. Барщчэўскага, А. Рыпінскага, У. Сыракомлі, В. Дуніна-Марцінкевіча".

Краёвасць шырокіх народных мас, як супраціў любой асіміляцыі, супадала з паняццем "тутэйшасці".

Канстантын Скірмунт: "Тутэйшасць - гэта сувязь з роднай зямлёю, гэта патрыятызм... Толькі асвета на роднай мове гарантую гарнае супрацьстаянне русіфікацыі мас".

Ю. Бардах: "У вёсцы, перш за ёсць беларускай, там, дзе сустракаліся розныя мо-

Ясь Драўніцкі

шом, дзе спатыкаўся з родзічамі. Караваў какжучы, гэта наваколле, дзе жылі "тутэйшы".... Гэты тэрмін акрэслівае першапачатковую, не зусім асэнсаваную належнасць да нечага".

Гелена Ромер-Ахянкоўская таксама звярталася да проблемы "тутэйшасці". У апавяданні "Тутэйшы" паніцце "тутэйшы" аўтарка тлумачыць наступным чынам: "Азначэнне "тутэйшы" перад вайной было адзінай характарыстыкай, якой чалавек Віленччыны ідэнтыфікаваў сябе.

- Хто ты? - пыталіся.

- Палаў?

- Не. Я з простых. Тутэйшы.

- Значыць, беларус?

- Да не, я не рускі, а католік, я тутэйшы.

Слова гэтае ўтрымлівае ў сабе нейкае кароткае і моцнае прызнанне прыналежнасці да зямлі, краівідаў, атачэння. Тутэйшы. Тут народжаны, жывучы і тут уміручы. У гэтай "старане"... Тутэйшы, урослы ў найбліжэйшае акружэнне і ваколіцу".

Трапна апісаны пісьменніцай некаторыя рысы тутэйшых. З аднаго боку быццам

Ідэолагі і рупліўцы краёвай ідэі

вы, веравызнанні, уплывы розных культур, "тутэйшасць" азначала форму адмовы ад пэўнага выбару, нежаданне прызнаць сваю прыналежнасць да таго або іншага этнусу. Была боязнь, што такі выбор можа парушыць традыцыйныя формы сумеснага жыцця і прывесці да канфліктаў".

Рымантас М.: "Рэгіяналізм вышэй стаіць за нацыяналізм і аўд'ядноўвае, яднае супольнасць".

Такім чынам, "тутэйшасць" была рэакцыяй як супраць русіфікацыі, так і польскага нацыяналізму. Паніцце "тутэйшы", у цэлым, Я. Купала трактаваў пазітыўна.

- Хто ты гэты?

- Свой, тутэйши.

- Чаго хочаш?

- Долі лепшай.

* * *

Я не чыноўнік:
і не граф, не князь,
Таксама - я не турак і не грэк.
І нават не палаў і не маскал,

лежнасць соллю ў ваччу для наших суседак - Польшчы і Расіі, бо і ано, і другая хацелі б нашу незалежнасць утапіць у лыжы - вады сваёй". (Я Купала, газета "Беларусь". 28 лістапада 1919 года, артыкул "Незалежнасць").

Калі пашт заўважыў, што не пра незалежнасць і свабоду маць некаторыя нашчадкі колішняга магутнага Вялікага Княства Літоўскага, што горды і вольны народ ператвараецца ў прыслужнікаў-рабоў, у роспачы напісаў трагікамедыю "Тутэйшы", у якой адлюстроўваў дзве плыні тутэйшых: нацыянальных здраднікаў-прыстасаванцаў і сапраўдных свядомых патрыётў.

- Хто ты гэты?

- Свой, тутэйши.

- Чаго хочаш?

Паўстанне 1863-64 гг. у Гарадзенскім павеце

Для разгортування пау-
стяння ў павеце ў папиріднія
гады была праведзена значная
арганізацыйная работа. Нама-
ганнямі **Кастуся Каліноўска-
га** і яго паплечнікаў была ство-
рана падпольная рэвалюцый-
ная арганізацыя, выдавалася
газета "**Мужыцкая праўда**",
дзе жыхарам павета тлумачы-
ліся мэты паўстання. Газету
распаўсюджвалі і сам Кастусь
Каліноўскі, і сябры рэвалю-
цыйной арганізацыі **Станіслаў**
Сангін, **Фелікс Ражанскі**,
Баліяслаў Заблоцкі і іншыя ў
час шматлікіх паездак па гу-
берні. У Гарадзенскім павеце
яе чыталі жыхары вёскі Гран-
дзічы і Капцёўка, заштатнага
города Адэльск і мястэчка Куз-
ніца, мяцежніцкія пракламацыі
знаходзілі жыхары калі вёскі
Дубавая і Нячэны. За распаў-
сюджанне "Мужыцкай праўды"
быў высланы ў Пермскую гу-
берню жыхар вёскі Скраблякі
былы студэнт **Іосіф Гарчак**, а
мешчанін Адэльска **Мацей**
Цюхна расстралены ў г. Са-
колка 6 чэрвеня 1863 г.

*Целясцін Цеханоўскі,
паўстанцкі начальнік
г. Гародні*

у Індурской акрузе -
Эмільян Рэдых, аканом маёнт-
ка Свіслач памешчыка В. Пус-
лоўскага,

у Азёрской акрузе -
Петр Пакубята з маєнтика За-
блаць кала Гародні, чыноўнік
грамадзянскай палаты,
у Скідзельскай акрузе
- **Андрэй Чаповіч**, ксёндз-
пробашч Мастоўскай парафіі.

Адказнымі за пэўныя ўчасткі дзейнасці (рэферэнтамі) з'яўляліся: касірам - **Севярын Ромер**, уладальнік маёнтка Губінка, былы павятовы маршалак шляхты, ваенным - **Восіп Вайсітыч**, аканом з маёнтка Краснік, былы міравы пасярэднік, рэферэнтам камунікацый - **Люцыян Завістоўскі**, уладальнік маёнтка Алексыцы, рэферэнтам апекі - **Франц Багатка**, уладальнік маёнтка Котра в. Кашубінцы, па надзяленні сялян зямлёй - **Іван Каменскі** (маёнтак Міневічы), былы міравы пасярэднік.

Іван Каменські

Надзейным памочнікам павятовага, а пасля і ваяводскага начальніка Станіслава Сільвястровіча быў яго стрычны брат 18-гадовы **Сірізмунд Урублеўскі**, які вёў усю канцылярию і перапіску. Студэнт-першакурснік Кіеўскага юніверсітэта, ён пакінуў вучо-

університета, спакону ву ю бу, як толькі даведаўся аб выху буху паўстання ў Польшчы і Беларусі. З'явіўшыся ў Гародні, ён шукаў магчымасці далучыцца да паўстанцаў і устуپіць у які-небудзь аддзел, але С. Сільвястровіч пераканаў яго застацца і весці канцылярю ды

трымаць сувязі з паўстанцкімі
аддзеламі і іншымі паветамі.

Павятовай арганізацыі давялося вырашыць дзясяткі розных практычных пытанняў: і набор у паўстанцкія аддзелы, і пошуку, збор грошай для іх, і набыццё і выраб зброі, забеспечэнне харчаваннем, адзенем, медыкаментамі, і выкананне пастанову Часовага правінцыяльнага ўраду і шмат іншых.

Перад выбухам паўстання грамадская атмасфера ў Гародні накаляеца: мяшчане, шляхта, гімназісты адкрыта дэмантструюць свою незадаволенасць жорсткай палітыкай уладаў. Каля пачалося паўстанне ў Варшаве, у Гародні пайшла агітация сярод моладзі і чыноўнікаў з заклікам запісвацца ў паўстанцкія аддзелы. Праз дзесяць дзён пасля выступлення Варшавы 1 лютага 1863 г. Літоўскі правінцыяльны камітэт заклікаў да паўстання ў Беларусі і Літве. Баявый дзеянні паўстанцоў планавалася Гарадзенскім ваяводскім ваенным начальнікам **Анунфрыем Духінскім** пачаць у лютым 1863 г., але да гэтага не ўсе паветы падрыхтаваліся. Раней іншых выступіў у Лідскім павеце аддзел пад камандаваннем **Людвіка Нарбута**. У лютым 1863 г. на Гарадзеншчыне пачалі дзеянічаць першыя паўстанцкія аддзелы. У канцы месяца на тэрыторыі Гарадзенскага павета ў Рускай пушчы каля Бершты і Парэчча з'яўляюцца пададзелы з аддзела Людвіка Нарбута. И мностві жыхары горада і павета маладога і сярэдняга ўзросту пачалі далучацца да яго.

Трэвожную ноч пра-
вялі гарадзенцы з суботы 2
сакавіка на нядзелью 3 сакавіка
1863 года. Суботнім вечарам
вялікая група (ад 70 да 100
чалавек) жыхароў горада (ву-
чнёўская моладзь, рабочыя,
чыноўнікі) здзейсніла ўзбро-
ены напад на чыгуначную
станцыю з мэтай захапіць цяг-
нік і рушыць у Парэчча для
далучэння да паўстанцай Люд-
віка Нарбута. Вось як па гара-
чых слядах у той жа вечар гара-
дзенскі губернатар фон Галер
дакладаў тэлеграмай генерал-
губернатару У. Назімаву ў Ві-
льню: "У 10 гадзін вечара зро-
блены быў сёння напад на
*Гарадзенскую станцыю чыгу-
нкі. Мяцежнікі, карыстаючи-
ся незвычайнай цемраю ночы,
пры садзяянні начальніка ста-
нцыі паляка Кульчицкага і з ім
разам, захапішы цягнік, з'е-
халі ў Парэчча. Ранены два
чыноўнікі... Захоплена такса-
ма два... Па словах аднаго з
арыштаваных, мяцежнікі,
збіраючыся колья Парэчча, на-
мераны зрабіць на Гарадню
моцны напад."*"

Планавалася, захапіўшы цягнік, адправіць трох каманды (яшчэ адна - ад Брыгідскага моста ў Гародні, а трэцяя - з палустанка Капліца), але змаглі ад'ехаць на захопленым паравозе толькі каля 20 чалавек разам з **Лявонам Кульчицкім**. Паравоз быў пакіну-

ты на станцыі Рыбніца пад Парччам, паўстанцы далучыліся да аддзела Л. Нарбута. Лявон Кульчицкі ўдзельнічаў у баях з расійскімі войскамі і памёр ад атрыманых ранаў летам 1863 г.

*Памятны знак да падзея 2
сакавіка 1863 года,
устаноўлены на
Гарадзенскім вакзале ў 90-х
гадах 20-га ст.*

Следчая камісія закончила разбор гэтай справы 29 траўня 1863 года, і ўсе матрыялы былі накіраваны ў Вільню генерал-губернатару М. Мураўёву для прыняцця канчатковага рашэння. 17 верасня 1863 г. ён падпісаў канфірмацыю, згодна з якой 25 чалавек былі пакараны і высланы ў Сібір (16 з іх, гімназісты, адпраўлены ў Сібірскія і Амурскія лінейныя батальёны), 38 з-за недастатковасці доказаў пакінуты на радзіме, але ўсе ўзыты пад нагляд паліціі, некаторыя звольнены з пасадаў.

Аб з'яўленні атрада Л.
Нарбута недалёка ад Парэчча
паведамляў гарадзенскі губер-
натар фон Галер у Беласток
камандзіру 2-й дывізіі гене-
ралу З. Манюкіну 31 сакавіка:
*"Сёня ў браніцы была справа
з шайкаю Нарбута каля вёскі
Дубічы за станцыяй Парэчча.
Там дейнічала гвардыя..."*.
Але поспехаў, відадź, не мела,
таму што тут жа паведамляў і
генерал-губернатару ў Віль-
шо: *"Несядома, куды пасла-*

ню: "Невядома, куды пасля
таго шайка накіравалася...".
Не гледзячы на бай з карнымі
камандамі аддзел Л. Нарбута
працягваў заходзіцца ў Гара-
дзенскай (Рускай) пушчы, пе-
рамяшчаючыся на поўнач
павета. Да яго далучаліся ўсё но-
выя і новыя жыхары павета. Як
признаваўся пазней **Міхail**
Эйсмант, былы рабочы Парэ-
цкай чыгуначнай станцыі, толь-
кі ўnoch на 24 красавіка ўцяклі

да паўстанцаў з Парэчча 13 чалавек. Схоплены карнікамі **Восіп Высоцкі**, былы наглядчык вартайніку на чыгуначні ў раёне м. Парэчча, прызнаваўся следчай камісіі, што ён 29 красавіка за чатыры вярсты ад вёскі Салацце паступіў у аддзел Л. Нарбута, які стаяў на хутары Анэлькі. Разам з ім пайшлі ў аддзел яго брат **Уладзіслаў**, былы наглядчык работ пры станцыі **Ліцэвіч**, рабочыя **Восіп і Іван Клімовічы**, **Іван Саўка** і інш.

У пачатку сакавіка 1863 г. паўстанцкія атрады з'яўляючы на левабярэжнай частцы Гарадзеншчыны - у Сапоцкінскай зоне, пранікаючы з Царства Польскага. Ішло да іх папаўненне праз Нёман з Гарадзенскага павета, хая царскія ўлады прымалі

Мераджіл іх піддали юстиції. Невілікі групи і атради, аб якіх дакладваў губернатар, маглі быць з аддзелаў **А. Духінскага** або **Вавера**, якія ў сакавіку перамясціліся ў Аўгустоўскую пушчу і канцэнтраваліся паміж Ліпскам і Сапоцкінам. Сюды, у паўстанцкія аддзелы, збиралася навакольная шляхта, мяшчане, вучнёўская моладзь, сяляне. Сюды ад навакольных памешчыкаў падвозілася харчаванне, адзенне, іншая дапамога.

Мяцсовыя ўлады ап-
саліся захопу паўстанцамі Га-
родні і іншых гарадоў губерні.
Пра гэта паведамляў тэлегра-
май губернатар фон Галер міні-
стру ўнутраных спраў З сака-
віка 1863 г. у С.-Пецярбург:
*"Па свежа атрыманых звест-
ках цераз лазутчыкаў вялікія
шайкі мяцежнікаў збіраюцца
ў Царстве Польскім каля Ліп-
ска з намерам, як гавораць,
ісці на Гародню. Насустрач
войскам, пасланым Аўгустоў-
скім губернатарам, паслаў...
калону па чыгунцы да Парэч-
ча, а адтоль пераходам у 10
вёрст да Ротніцы для агаро-
джвання берагоў Нёмана і пе-
рашкаджання для пераправы.
У Гародні спакойна." А 5 сака-
віка губернатар з трывогай
дакладаў у Вільню, што *"пар-
тыя мяцежнікаў за сэм вёрст
ад Гародні, я выступіў з ат-**

шыццем і з'яўляецца аддзельнай. 20 грау-
ня аддзел Вавера знаходзіўся
у раёне вёскі Грушкі на поў-
дзень ад Аўгустоўскага канала,
дзе ючыя сумесна з ім паўстан-
цкія аддзелы **Брандта** і **Вікта-
ра Гласкі** - на другім беразе
канала ў раёне Ігоркі па абодва
бакі дарогі з Копчэва (суч. Кап-
чамяйціс у Літве) у Кадыш. 21
траўня 1863 г. на поўнач ад
вёскі Кадыш адбыўся жорсткі
бой аб'яднаных атрадаў Бран-
дта і В. Гласкі з расійскімі вой-
скамі пад камандай капитана
Кулакова, наступаўшага ад
Сейнаў. Паўстанцы адступілі,
страціўши 14 чалавек забітымі
і 2 палоннымі. Сярод загінуў-
шых цяпер сталі вядомы 4 ча-
лавекі: афіцэр шляхціц з Гара-
дзенскага павета **Іосіф Гласка**,
Пронашка, **Буткевіч** і **Вер-
пахоўскі**, на месцы пахавання
якіх устаноўлены памятны
крыж і мармуровая дошкі.

10 казакаў пад камандаваннем
палкоўніка Пенхяржэўскага.
Але палкоўнік не быў упэў-
нены ў сіле сваёй каманды, тро-
Божую маці ў касцёлах."

(Працяг у наступным
нумары.)

